

A tárgyalási szerkezet változásának legújabb fejleményei a polgári perben*

A tanulmány polgári perrendtartásunk hatálybalépése óta eltelt időben megvalósított jogszabályi változásokra és kialakuló felsőbb bírósági gyakorlatra vonatkozóan végez el reflexiót a tárgyalási szerkezet vonatkozásában. A dogmatikai bevezetőt követően vizsgálat tárgyát képezi a perindítás és a perfelvétel körében kiadott bírósági döntések elemzése, illetve e tárgykört érintő jelentős jogszabálymódosítások. Kiemelt figyelmet kap a keresetlevél, az alperesi írásbeli ellenkérelem, a bírósági meghagyás és a perfelvétel írásbeli része, mely perszerkezeti elemekben elvégzendő perceselemények állnak a gyakorlat és a jogalkotás fókuszában. Mindezzel a tanulmány célja tárgyalási szerkezetre vonatkoztatható bírósági gyakorlat feltárása.

Tárgyszavak:

tárgyalási szerkezet, perindítás, perfelvétel, bírósági gyakorlat, Pp. novella

The study reflects on the legislative changes and the emerging practice of the higher courts in the field of the structure of proceedings since the entry into force of the Civil Procedure Code. Following a doctrinal introduction, the analysis of court decisions in the area of the commencement and the conduct of proceedings, as well as significant legislative changes in this area are examined. Particular attention is given to the written part of the statement of claim, the written counter-claim of the defence, the court order and the written part of the statement of case. The procedural acts to be carried out in the above-mentioned procedural elements are the ones which are the main focus of practice and legislation. Through all of this, the study aims to uncover judicial practice which can be related to the structure of legal proceedings.

Keywords:

structure of proceedings, institution of proceedings, commencement of proceedings, judicial practice, civil procedure novelle

* Jelen tanulmány a Polgári Közjegyzőség 150. évfordulójára, 2024. október 18. napján, a MOKK és a PPKE-JÁK által rendezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett, és bővített változata.

Bevezetés

A tanulmányban, reagálva perjogunk utolsó éveiben bekövetkezett számos változásra vizsgálom perrendtartásunk tárgyalási szerkezetét. Kiindulópontnak a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) hatálybalépéskori normaszövegét választottam. Erre vonatkozóan végzek el reflexiót jogalkotásunk és joggyakorlatunk legújabb fejleményeire tekintettel. A konkrét perrendi normák vizsgálata előtt bevezetésként néhány szót kívánok szólni a „tárgyalási szerkezet” és az ahhoz közel álló hasonló tartalmú perjogi dogmatikai fogalmakról, azok saját értelmezéséről. A céloom nem a részletszabályok ismertetése, sokkal inkább annak bemutatása, hogy a megalkotott tárgyalási szerkezetet egyrészt miként tölti meg a bírósági gyakorlat tartalommal, másrészt milyen jogalkotási változások érték azt, mintegy felülnézetből vizsgálva e tárgykört.

A fentiekre tekintettel vizsgálom a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról 2020. évi CXIX. törvény (továbbiakban: Novella) által megvalósított tárgyalási szerkezetet érintő módosításokat. Emellett a bírósági gyakorlat oldaláról a Pp. hatálya alatt keletkezett felsőbbbírósági gyakorlatból emelek ki olyan döntéseket, melyek a tárgyalási szerkezetet érintő fontos megállapításokat rögzítenek, döntenek el és megmutatják, hogy a bíróság pontosan miként értelmezi az adott perceselem tartalmát, formáját és egyéb jegyeit. E vizsgálati szempont fontosságát adja, hogy a bírósági gyakorlat fontos iránymutatást tud adni a törvényszöveg megfelelő alkalmazásához. Ahol többféle értelmezés is lehetséges, ott a felsőbbbíróság(ok) az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében szükségképpen igyekeznek egy irányba terelni a széttartó gyakorlatot és irányt mutatni. Fontos visszacsatolást jelentenek döntéseik a jogélet szereplőinek.

1. Tárgyalási szerkezet

Amennyiben hátrébb lépünk egyet a konkrét perrendtartási rendelkezésektől, akkor egy dogmatikai bevezetővel indítom jelen tanulmányt. Elsőként körbejáróm a címben is megjelent „*tárgyalási szerkezet*” kulcsfogalmat, illetve ennek alternatívának tekinthető fogalmi párjait, melyek nem teljesen szinonim értelműek. A tárgyalás önmagában kettős értelmű fogalom a peres eljárásjogi dogmatikában: tágabb értelemben egy szakasz, rész az eljárásban, szűkebb értelemben az egy-egy ülésnapon meghatározott rendben és helyen a bíróság előtt

zajló eljárási cselekmények gyűjtőfogalma¹, kerete. E szűkebb értelmet azzal lehet pontosítani, hogy kibővítjük a fogalmat és szűkítő értelemben *tárgyalási határnapként* hivatkozunk. A továbbiakban a tágabb értelemben hivatkozom a tárgyalást.

A *tárgyalási szerkezet*, az egyszerű nyelvtani értelmezés szerint azt határozza meg, hogy a polgári peres eljárás *tárgyalási szakasza*, hogyan, milyen rendben zajlik. Az elsőfokú eljárás azonban nemcsak tárgyalásból áll és ez különösen igaz a Pp. esetén, ahol a tárgyalást megelőző perindítási szakasz és az azt követő – az eshetőleg perfelvételi tárgyalási előtti – perfelvétel írásbeli része felértékelődött², a hangsúly ide helyeződött. Erre tekintettel a tárgyalási szerkezet fogalom csak részben fedi le az elsőfokú eljárást és jelen tanulmány vizsgálati körét.

Kissé átírva a fogalmat a „*perszerkezet*”, – szintén követve a nyelvtani értelmezést – az egész per szerkezetét leíró, szabályozó fogalom. Itt azonban fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a polgári (peres) eljárás és a polgári per nem szinonimák. A jogirodalom pernek onnantól tekinti az eljárást, hogy abba az alperes is bekapcsolódott³, azaz a felek közti kontradikció már a bíróság előtt is megnyilvánult. A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (továbbiakban: '52-es Pp.) esetén e két értelmezés így mondhatni egybe esett, hiszen az alperes legkésőbb a tárgyaláson kellett, hogy előadja ellenkérelmét. Az alperes a keresetlevél közlésével már „passzív módon” bekapcsolódott, értesült a megindult eljárásról, de az első aktív perbeli cselekménye az végső soron az tárgyaláson való megjelenés és előadás vagy a mulasztás következményeinek viselése volt. A Pp. ebben is változást hozott, az alperes perbebecsátkozása és a tagadásának, védekezésének kinyilvánítása a tárgyalást megelőző írásbeli ellenkérelemben kap helyet. Így, bár a perszerkezet már tágabb, mint a tárgyalási szerkezet, a perindítási szakasz még mindig kívül esik rajta. Tovább-gondolva a fogalmi kereteket az „*eljárási szerkezet*” megnevezéssel juthatunk – nyelvtani értelmezés útján – közelebb ahhoz az értelmezéshez melyet a tanulmányban követek, melyhez a pontosítás kedvéért hozzátehetjük még az *elsőfokú* jelzőt.

- 1 Szabó Imre, A tárgyalás és határozatok. In: *Osztovits András (szerk.), Polgári eljárásjog I. – A Polgári per általános szabályai*. Budapest, 2013. 236. o.
- 2 Köblös Adél, Tárgyalás a polgári perben. In: *Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.), Lege duce, comite familia, ünnepi tanulmányok Tóthné Fábíán Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Szeged, 2017. 299. o.
- 3 *Lugosi József*, A polgári (peres) eljárás és a polgári per. *Jogtudományi Közlöny*, 2012/2. 68–79. o.; *Lugosi József*, Az eljárásindítás és -megszüntetés a Pp.-ben. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/5. 248–255. o.; *Éless Tamás – Döme Attila*, Alapvetések a polgári per szerkezetéhez. In: *Varga István – Németh János (szerk.), Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, 2014. 50–78. o.

Az eljárásjog tudománya a fentebb használt fogalmak közül az '52-es Pp. hatálya alatt egyértelműen a tárgyalási szerkezetet favorizálta⁴ az akkor hatályos perrendi normaszöveg alapján. A Pp. kodifikáció alatt kezdtek megjelenni azok a jogirodalmi nézetek, melyek már előszeretettel használták a perszerkezetet⁵, ezzel is jelezve a változó tartalmat és perrendi normákat. A továbbiakban a tárgyalási szerkezetet használom, figyelemmel annak általam kibővített tartalmára. Fenntartva azt a korábbi nézetet, *hogy a tárgyalás a legfontosabb és hangsúlyosabb szakasza*⁶ az eljárásnak. Az előtte található perceselexmények pedig mintegy előkészítve, megalapozva a tárgyalást összekapcsolódnak vele, így együtt alkotnak egy (szerkezeti) egységet és ezáltal képeznek egy gondolati egységet is, melyet a tanulmányban együttesen vizsgálok. A nyelvtani értelmezést ezzel a dogmatikai értelmezéssel kissé átformálva ez a mögöttes tartalma a fogalomhasználatomnak. Ez a fő indokom a fogalom használatának kiterjesztésére, a szoros összefüggés a perindítás és a tárgyalást megelőző perceselexmények, valamint a tárgyalás között. Erre tekintettel a tárgyalást megelőző perceselexmények vizsgálata elengedhetetlen, ha a tárgyalás képezi a fő vizsgálati tárgyat.

2. A Pp. szerkezete

A 2013-tól induló Pp. kodifikáció óta a 2020-as évekig a folyamatban lévő jogalkotás, a Pp. hatálybalépése, a kezdeti gyakorlat és a Novella egy turbulens körülbelül 10 éves időszakot ölelt fel napjainkig. Ezt, mintegy lezárva a 2021-ben hatályba lépett a Novella és az annak nyomán kialakuló gyakorlat elsimulni látszik. Lezárult az első időszak kezdeti útkeresése⁷, következhet a gyakorlat megszilárdítása.

- 4 A fogalomhasználat gyakoriságát lásd a korabeli tankönyvekben és kommentárookban, például *Kengyel Miklós*, Magyar polgári eljárásjog. Budapest, 2014.; *Németh János – Kiss Daisy (szerk.)*, A polgári perrendtartás magyarázata. Budapest, 2010.
- 5 *Udvary Sándor*, Új Pp. – új perszerkezet. *Advocat*, 2017/1-2. 6–11 o.; *Udvary Sándor*, A polgári eljárásjog reformja: reformáció vagy renováció? In: *Sepsi – Deres – Homicskó (szerk.)*, Folyamatos megújulás: Reformáció(k) tegnap és ma, A Károli Gáspár Református Egyetem 2016-os évkönyve. Budapest, 2017. 392–409. o.; *Wallacher Lajos*, Az osztott perszerkezet bevezetésének közvetett hatásai az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közöny*, 2017/12. 529–535. o.; *Wopera Zsuzsa*, Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. *Jogtudományi Közöny*, 2017/4. 153–161. o.
- 6 *Schleijffer Pál*, A tárgyalás. In: A magyar polgári perjog főbb kérdései. Budapest, 1953. 83. o.; *Kengyel Miklós*, Polgári eljárásjog. 2. köt., Pécs, 1992. 57–58. o.; *Novák István*: A bíró polgári eljárásjogi felelőssége – tárgyaláselőkészítési felelősség. In: *Tóth Károly (szerk.)*, Emlékkönyv dr. Szilbereky Jenő egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára. Szeged, 1987. 244. o.
- 7 *Pribula László*, A polgári perrendtartás alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai a bíróságok szemszögéből. *Miskolci Jogi Szemle*, 2021/3. különszám. 468. o.; *Wopera Zsuzsa*, A dogmatika vagy a gyakorlat elsőbbsége? In: *Farkas Csaba – Görög Márta – Hegedűs Andrea, Kaprinay Zsófia – Pákozdi Zita – Varga Imre (szerk.)*, (FORVM Acta Juridica et Politica): Ünnepi kötet Dr. Szabó Imre egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged, 2021. 485. o.

A Pp. hatálybalépése előtt egy dogmatikai alaptézis volt, hogy „tárgyalás a legfontosabb és hangsúlyosabb szakasza az eljárásnak”. Ezt bontotta meg a Pp. a maga megerősített perindítási szakaszával és a tárgyalást megelőző kötelező iratváltással, illetve a tárgyalás kettéosztásával, az osztott tárgyalási szerkezettel és különösen a perfelvételi tárgyalás esetlegessé tételével. A perindítás, akárcsak az új fogalomként megjelent „perfelvételi iratok” szerepe rendkívüli mértékben megerősödött és hangsúlyos szerepet foglalnak el szerkezeti szempontból. A Pp. egészen odáig megy, hogy – egyébként dogmatikailag helyesen – csak az érdemi tárgyalási szakfoglomban használja a „tárgyalást”.

2.1. Perindítás

2.1.1. Kereseti kérelem

A perindítás a keresetlevél benyújtásával veszi kezdetét és egészen a keresetlevél közléséig, a perindítás hatásainak beálltáig tart. Az ellenkérelem fordítja át a perindítást perfelvételbe.⁸ E szakasz tartalma tehát a keresetlevél körül összpontosul, a beadása, megvizsgálása és ennek eredményeként tett bírósági cselekmény végzendő itt, ez lényegében a felperes és a bíróság közti jogviszony. A „megújult” keresetlevél már a kodifikáció majd az azt követő években is a gyakorlat és a jogtudomány fókuszába került. Ebből egyetlen szempontot emelek ki, mely a kereseti kérelem határozottságát érinti. A kodifikációs célkitűzés a háromelemű pertárgyfoglalom és a határozott kereseti kérelem szigorú megkövetelése, a meglepetés-ítéletek elkerülése volt. Ehhez igazodott a korai kommentári irodalom, mely azt a kérelmet tekintette határozottnak, és – korabeli normaszöveg alapján – *a bíróság ítéleti rendelkezésére irányuló határozott kereseti kérelemnek* – amelyek további értelmezés nélkül átültethető ítéleti rendelkezéssé.⁹ Ehhez igazodott is a bírósági gyakorlat és ennek fényében vizsgálták a keresetlevelet, *meglehetősen szigorúan*.

E jelenségre érkezett meg a Kúria Joggyakorlategelő csoportjának véleménye¹⁰, majd arra támaszkodva a Novella, mely annyiban finomította a Pp. fogalomhasználatát, hogy 2021-től a kereseti kérelem érdemi részében a *„a bíróság döntésére irányuló”* határozott kereseti kérelmet kell előterjeszteni.

8 Zsitva Ágnes, Elsőfokú eljárás (Harmadik Rész). In: Wopera Zsuzsa (szerk.), A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata. Budapest, 2017. 281. o. [a továbbiakban: Zsitva, Kommentár]; Herédi Erika, A preklúzió jelentősége a megújult polgári perben. Jogtudományi Közlöny, 2018/3. 122. o.

9 Zsitva, Kommentár. 254. o.; Ébner Vilmos, Perindítás (XI. Fejezet). In: Varga István (szerk.), A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. 1. köt. Budapest, 2018. 641. o.

10 https://kuria-birosag.hu/hu/joggyak_csop/keresetlevel-visszautasitanak-vizsgalata-targykoreben-felalitt-joggyakorlat-elemzo (letöltve 2025. január 29. napján).

2.1.2. Tevékenységek a keresetlevél alapján

Az előző pontban kifejtett gyakorlatban kialakult bizonytalanságot erősítette, hogy a bíróságok a keresetlevelet a perindításkor elvárt szintnél mélyebben vizsgálták. A mögöttes indok a perkonzentrációban és ismét a kommentári és egyéb jogirodalmi álláspontokban¹¹ keresendő. A keresetlevéllel szemben támasztott fokozott követelményeket a bíróságok már itt érvényesíteni kívánták és csak a tökéletes vagy hibátlan keresetlevelet kívánták továbbengedni. Ez azt hozta magával, hogy már érdemi kérdéseket is vizsgáltak a bíróságok, vélt hiány esetén pedig visszautasították a keresetlevelet. Erre érkezett a BDT2019. 4110. II. rendelkezése¹², illetve 2021-ben a Novella által beiktatott Pp. 176. § (6) bekezdés, tovább erősítve a megváltozott nézeteket a BDT2024. 4819.¹³ számú döntés.

Az új bekezdés egyértelműsítette a bíróság döntési kompetenciáját az eljárás e szakaszában, illetve meghatározta a perindítás során teljesítendő bírói vizsgálati szintjét. A 2024-es bírósági döntés alapjául szolgáló ügyben azonban a bíróság – a kezdeti évek gyakorlatához hasonlóan – az eljárás túl korai szakaszában várt el túl konkrét felperesi előadást, és mivel a bíróság megítélése szerint a felperes ezt nem teljesítette, a keresetlevelet hiánypótlást követően visszautasította, ami épphogy a Novella által beiktatott rendelkezéssel ellentétes. Tehát a – szerkezeti tanulság – hogy a keresetlevelet át kell engedni, ha az perfelvéltre alkalmas, és a bíróság által észlelt „érdemi hiányokat” a perfelvétel során – abban a szakaszban – kell egyértelműsíteni anyagi pervezetéssel, illetve ott kell a megfelelő szankciót alkalmazni, amennyiben a bíróság szerint a felperesi előadás szintje nem meggyőző, azaz a keresetet érdemben kell elbírálni, adott esetben elutasítani.

A BDT2019. 4110. I. pontja mindeközben azt az alapvetést rögzítette – a perindítás joghatásainak beálltára támaszkodva –, hogy meddig lehet visszautasítani a keresetlevelet és honnan kell megszüntetni az eljárást. Ez szerkezeti értelemben is fontos kérdés, hiszen, ha a mögöttes tartalmat nézzük, akkor ez a perindítás és a perfelvétel szerkezeti határa, ez a választóvonal. Továbbá kimondta, hogy

- 11 *Pákozdi Zita*, A keresetlevél kellékei, különösen az érvényesíteni kívánt jog megjelölésének a kérdései az új Pp. kodifikációs folyamataiban. In: *Gellén Klára – Görög Márta (szerk.): LEGE ET FIDE Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*. Szeged, 2016. 458–459. o.; *Pákozdi Zita*, A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp. -ben. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/7-8.350. o.; *Wopera Zsuzsa*, Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban. *Advocat*, 2017/különszám. 6. o.
- 12 I. Ha a bíróság a hiányos, kellően nem felszerelt keresetlevelet – az ellenkérelem előterjesztésére felhívással – közli az alperessel, a hiányosságra alapítottan utóbb sem a keresetlevél visszautasítására, sem az eljárás megszüntetésére már nem kerülhet sor.
- II. A keresetlevelet visszautasító végzésben a bíróság kizárólag arról foglalhat állást, hogy a keresetlevél olyan tartalmi, alaki hiányosságokban szenved, vagy olyan perakadályok állnak fenn, melyekre tekintettel a kereset érdemben el nem bírálható; a kereseti kérelem megalapozottsága körében azonban állásfoglalást nem tehet.
- 13 Arról, hogy a felperest megilleti-e az anyagi jogi igényérvényesítés joga az alperessel szemben, a bíróságnak érdemi határozatában kell döntenie.

ha a bíróság kvázi tévesen átengedte a hiányos keresetlevelet, akkor az itt már fennállt, de a bíróság részéről nem észlelet hiány nem szolgáltathat visszautasítás és eljárás megszüntetés alapjául.

A kereseti kérelem határozottsága részben összefügg a felperesi jogállításhoz való kötöttséggel, ezért egy idevonatkozó bírósági döntést még szükséges kibontani, ez pedig a BDT2022. 4554.¹⁴ és a jogcímhez/jogállításhoz való kötöttség kérdése. E döntéssel a bíróság a nem állított jog alapján történő elbírálást, mely végső soron az ún. „meglepetés-ítéletek” kérdéskörét igyekezett rövidre zárni. Másrészt több ponton hangsúlyozta, hogy a bíróság kötve van a felperes által megjelölt jogállításhoz, *arról kell döntenie és nem másról*, ami végső soron a rendelkezési elv és a kérelemhez kötöttség megerősítése.¹⁵

2.2. Perfelvételi szak

A perfelvételi szak kezdőcselekménye az alperesi írásbeli ellenkérelem előterjesztése, illetve ennek elmulasztása, avagy nem megfelelő előterjesztése esetén a bírósági meghagyás kibocsátása. A részletes vizsgálatot az utóbbi esetkörrel kezdem.

2.2.1. Bírósági meghagyás

A Pp. újítása, hogy bármilyen tartalmú ellenkérelem nem elegendő a meghagyás kibocsátásának elhárítására. Amennyiben az alperes a *keresetet általánosságban vitató nyilatkozatot terjeszt elő*, amely nem tartalmaz sem alaki védekezést, sem érdemi védekezést, a meghagyás kibocsátható. Ezzel a Pp. szakít azzal a korábbi – az ’52-es Pp. hatálya alatt fennállt – alaptézissel, mely szerint bármilyen védekezés elegendő,¹⁶ megteremti annak a kötelezettségét, hogy a bíróság megvizsgálja az ellenkérelmet, mind formai, mind tartalmi oldalon. Adódik azonban a kérdés, hogy pontosan mi az imént idézett „általánosságban vitató nyilatkozat” és mi minősül védekezésnek, továbbá formai vagy tartalmi hiány esetén

14 I. a bíróság a felperes jogállításához kötve van, ezért nem vizsgálhatja, hogy a felperes igénye más anyagi jogi jogszabály rendelkezése alapján alapos-e.

15 A bíróság érvelésének a magja: [28] A felperes keresete alapján indult pert a Pp. szabályai szerint kellett lefolytatni, amelynek egyik jelentős, szándékolt újítása, hogy a jogi képviselővel eljáró fél jogállítása a jogalap megjelölése útján történik [Pp. 170. § (2) bekezdés b) pont]. A jogalap a Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pontja szerint az az anyagi jogi jogszabályi rendelkezés, amely az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket meghatározza és annak alapján az igény támasztására jogosít. A bíróságnak a felperes által megjelölt anyagi jogi jogszabályi rendelkezésre alapított kereseti kérelmről kell döntenie, s nem vehető figyelembe, hogy a kereset az eljárás eredményeképpen megállapított tényállás alapul vételével más, a Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pontja szerint meg nem jelölt jogszabályi rendelkezés alapján (akár részben) alapos lehet, mert a Pp. szerint jogállítás csak a jogalap idézett módon, esetleg a jogcímmel való megjelölésével tehető, azaz a tényállás pusztán előadásával nem tehető jogállítás.

16 Az ’52-es Pp. vonatkozásában a perrendbe visszavezetett bírósági meghagyással kapcsolatos ezen tudományos álláspontot lásd: Varga Gyula, A tárgyalás (IX. fejezet). In: *Szilbereky Jenő – Névai László (szerk.)*, A polgári perrendtartás magyarázata. 1. köt., Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976. 804. o.

milyen teendői lehetnek a bíróságnak. E kérdésekben ad eligazítást a BDT2022. 4544.¹⁷, mely döntés fontos adalék az Pp. által behozott írásbeli ellenkérelem és annak tartalma tekintetében. Értelmezi és megerősíti azt a korábban már létező kommentári álláspontot – melynek alapját természetesen a Pp. normaszövege adja –, hogy „*az általános vitatás*” alaki vagy érdemi védekezés nélkül nem elegendő az ellenkérelemben. Ez egy újabb szelete a perkoncentráció és a felek eljárástámogatási kötelezettsége megjelenésének.

A bíróság világosan kimondja, hogy ha a legkisebb mértékben is az ellenkérelem akár alaki, akár érdemi védekezést tartalmaz, akkor nem bocsátható ki a bírósági meghagyás. Ami még szintén fontos megállapítás, hogy az egyik típusú védekezés „hiányában” nincs helye hiánypótlásnak. A fél rendelkezési jogának szabadsága alá esik az, hogy hogyan és miként kíván védekezni, ez nem „hiány”. Az ilyenkor felhívható segítség az anyagi pervezetés, illetve a Pp. 203. § szerinti hiányos tartalom szerinti elbírálás. Ez tehát a tartalmi oldal. Formai oldalon van csak helye hiánypótlásnak és/vagy visszautasításnak, például a beadványokra vonatkozó általános szabályok megsértése miatt. A bíróság ezzel megerősíti a már 2018-ban megjelent kommentárokból szintén olvasható álláspontot a fenti érvek mentén.

A Pp. további újítása a bírósági meghagyással kapcsolatban annak hivatalbóli kibocsátási kötelezettsége, hiszen a normaszöveg kijelentőmódban fogalmaz, azonban a BDT2020. 4179.¹⁸ számú döntés ezt inkább *lehetőséggé szelídítette*, amikor kimondta, hogy a kibocsátás elmulasztása nem az ügy érdemére kiható eljárási szabálysértés. A döntés alapjául szolgáló konkrét ügyben a hatályos alperesi ellenkérelem beérkezésének hiánya miatt lett volna helye a bírósági meghagyás kibocsátásának, de a bíróság ezt nem tette meg. A másodfokú bíróság a – felülbírálati jogkörének keretei között – megállapította, hogy az elsőfokú bíróság eljárási szabályt sértett, de az nem olyan lényeges és nem pótolhatatlan, hogy

17 I. Bírósági meghagyás akkor bocsátható ki, illetve akkor utasítható vissza a bírósági meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás, ha az ellenkérelem a védekezés indokolását egyáltalán nem tartalmazza, hanem pusztán azt, hogy az alperes a követelést vitatja.

II. A bírósági meghagyás elleni ellentmondás visszautasítására lehetőség van akkor is, ha az alperes ellenkérelmet egyáltalán nem terjeszt elő. Ezzel egy tekintet alá esik az is, ha a bíróság az ellenkérelmet visszautasítja, erre azonban csak a Pp. 116. § (6) bekezdése alapján, eredménytelen hiánypótlást követően kerülhet sor, és csak akkor, ha a fennálló alaki hiányosság gátolja a beadvány elintézését. Az érdemi ellenkérelem tartalmi hiányosságai miatt visszautasításra nem kerülhet sor, az alperes – rendelkezési jogából fakadóan – szabadon dönthet arról, hogy kíván-e, és ha igen, milyen módon és tartalommal védekezni.

18 Nem az ügy érdemi eldöntésére kiható eljárási szabálysértés, és ezért nincs helye az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésének és az elsőfokú bíróság új határozat hozatalára utasításának abból az okból, hogy az elsőfokú bíróság a törvényi feltételek megvalósulása ellenére nem rendelkezett bírósági meghagyás kibocsátásáról, hanem – a jogvita kereteinek a perfelvételi nyilatkozatok alapján történt meghatározása után – az ügy érdemében hozott döntést.

hatályon kívül helyezést vonna maga után. A bíróság érvelése¹⁹ szerint ugyanis a kibocsátott meghagyás, melynek ellentmondtak ugyanazt eredményezi, mint a per normál lefolyása, a bíróság a perfelvétellel folytatja az eljárást [Pp. 182. § (3) bekezdés]. Ehhez azért szükséges hozzátenni, hogy ebben az esetben az alperes elkerülte a fel nem számítható bírósági meghagyás ellentmondásának illetékét, tehát az ő oldalán egy kedvező fordulat állt be, mely elbillentheti a félegyenlőséget.

Lényege a döntésnek, hogy e bírósági „mulasztás” nem olyan mértékű, hogy az hatályon kívül helyezést vonna maga után, tehát bár a kibocsátást előíró rendelkezés konkrét és mérlegelést nem engedő, a mulasztás csak kisebb jelentőségű eljárási szabálysértés.

2.2.2. Az ellenkérelem tartalma

Az ellenkérelem 2018-as bevezetése és részletes szabályozása egy újabb koncepcionális újítása volt a Pp.-nek. Jelen tanulmányban az előterjesztésének elmulasztása körüli kérdéskört a fenti alfejezetben körüljártam, mely részben érintette a tartalmat is. Ott a vizsgálati szempont az volt, hogy mi az a minimális tartalom, ami elegendő a bírósági meghagyás kibocsátásának elhárításához. Itt az ellenkérelem alperesi védekezéssel összefüggő tartalmi kérdései kerülnek vizsgálat alá.

A BH2023. 246.²⁰ számú döntés elhatárolja az ellenkérelem érdemi részében tett „a)” pontos és „b)” pontos védekezést, továbbá az anyagi jogi kifogás tételes fogalmának értelmezéséhez is hozzájárul. A konkrét ügyben az alperes ellenkérelmében vitatta az adott jogszabályhely szerinti kártérítési felelősségének

19 BDT2020. 4179. [14] Az elsőfokú eljárás lényeges szabályainak megsértése az ügy érdemi eldöntésére nem volt kihatással, mert a bírósági meghagyás ellen az alperes ellentmondást terjeszthetett volna elő és azzal együtt pótolhatta volna az írásbeli ellenkérelem előterjesztését.

20 I. Önmagában annak tagadása, hogy fennállnának a felperes keresete anyagi jogi feltételei, az ellenkérelem klasszikus tartalmát, a keresetlevél érdemi részében előadottakra vonatkozó cáfolatot, azaz a kereset jogalapja körében vizsgálandó törvényi tényállási elemek fennálltának vitatását jeleníti meg. Az ilyen ellenkérelmi tartalom nem a Pp. 199. § (2) bekezdés *b)* pont *ba)* alpontja, hanem ugyanezen jogszabályhely *bb)* alpontja körében értelmezhető.

fennálltát. A bíróság érvelése²¹ leszögezi, hogy az anyagi jogi kifogás alapvető tartalma a keresetben foglalt jogállítás vitatásán túl egy többtelelem, egy olyan jog megjelölése, mely megszünteti vagy kizárja a felperesi anyagi jogot. Mivel a konkrét ügyben az ellenkérelem ilyen többtelemet nem tartalmazott, ezért a védekezés fogalmilag nem minősülhetett a Pp. 199. § (2) bekezdés *ba*) pontja szerint, ezért szükségképpen ugyanezen bekezdés *bb*) pontja alá esik. A megkülönböztetésnek inkább dogmatikai tartalma van, hiszen a hiányos védekezés jogkövetkezésményei azonosak.

Az ellenkérelem tartalmát illetően rendkívül fontos szerepet játszanak a Pp. 203. §-ban foglalt „szankciók” vagy vélelmek. Az alperesnek már az ellenkérelem benyújtásakor tisztában kell lennie e paragrafus esetleges alkalmazásával és következményeivel. Védekezése a perfelvétel során – különösen annak szóbeli szakaszában, ha egyáltalán sor kerül rá – bővíthető vagy tovább mélyíthető, azonban az eljárás előrehaladtával egyre szűkülő eljárásjogi lehetőségek között.

A BDT2020. 4122.²² számú döntés a fentiek miatt ismét fontos adalék a kiemelten kezelt rendelkezési elv és kérelemhez kötöttség terén. A döntéssel összhangban, ha az alperes *csak a felperesi tényállítást vitatja, akkor a jogállítást a Pp. 203. § szerinti vélelem folytán elismertnek tekintendő*. Ennek következtében a bíróság nem utasíthatja el a keresetet a jogalap hiányára hivatkozással. Ezzel ismét megerősítésre került a fenti két alapelv és egyértelműsítésre került a bíróság hivatalbóliságának – főszabályi, általános perbeli – tilalma. Szerkezeti értelemben pedig, ami fontos, hogy az alperesnek az ellenkérelemben „elkövetett mulasztása” – bár később pótolható a perfelvétel során – már itt a perfelvétel legelején el tudja dönteni vagy téríteni a jogvita kereteit, aminek végső soron az érdemi döntésre is kiható jelentősége van. Hiszen egy „egyszerű” jogalap hiányára történő

21 [61] Írásbeli ellenkérelme mint perfelvételi irat [Pp. 7. § (1) bekezdés 16. pont] e nyilatkozatot tartalmazó része azonban nem tekinthető a Pp. 7. § (1) bekezdés 1. pontjában meghatározott anyagi jogi kifogásnak, ezáltal a Pp. 199. § (2) bekezdés b) pont *ba*) alpontja szerinti hivatkozásnak sem. Önmagában ugyanis annak tagadása, hogy fennállnának a felperes kártérítési keresete Ptk. 6:159. §-a szerinti anyagi jogi feltételei, az ellenkérelem klasszikus tartalmát, a keresetlevél érdemi részében előadottakra vonatkozó cáfolatot, azaz a kereset jogalapja körében vizsgálandó törvényi tényállási elemek fennálltának vitatását jeleníti meg. Erre tekintettel ez az ellenkérelmi tartalom nem a Pp. 199. § (2) bekezdés *b*) pont *ba*) alpontja, hanem ugyanezen jogszabályhely *bb*) alpontja körében értelmezhető. A felperes által a kereset jogalapját illetően hivatkozott anyagi jogi norma tekintetében önmagában annak alperes általi vitatása (egyfajta „negatív állítás”), hogy nem állnak fenn az adott jogszabályhely [az adott esetben a Ptk. 6:159. §] törvényi tényállási elemei, az alperes ezirányú hivatkozását nem teszi anyagi jogi kifogássá. Utóbbi esetében ugyanis – a Pp. 7. § (1) bekezdés 1. pontjában rögzített definíciójából adódóan – a keresettel (ideértve a viszontkeresetet és beszámítást is) érvényesített jog érvényesíthetőségét kizáró, megszüntető vagy gátló anyagi jogi rendelkezésre történő (többlet) hivatkozás szükséges. Ettől független kérdés, hogy az eredményes vitatás, illetve az eredményes anyagi jogi kifogás jogkövetkezésménye (joghatása) adott esetben azonos (a kereset elutasítása, illetve részbeni elutasítása) lehet.

22 Ha az alperes ellenkérelmében a vele szemben támasztott követelés jogalapját nem teszi vitássá, a nem vitatás következtében beállt vélelem folytán a bíróság a keresetet vele szemben – az ellenkérelemhez kötöttség folytán – a jogalap hiánya miatt nem utasíthatja el.

hivatkozás elegendő lett volna, hogy a bíróság ezen az alapon elutasítsa a keresetet és e szerint hozzon ítéletet.

2.2.3. Perfelvételi nyilatkozatok

A Pp. normaszövege szerint a perfelvételi szak tartalma, hogy a felek a bíróság közrehatása mellett – összefoglalóan – perfelvételi nyilatkozatok útján meghatározzák a jogvita kereteit. E körből egy döntés emelek ki, a BDT2019. 4083.²³ számút, mely idejekorán kimondta, hogy késedelmes előterjesztés esetén mik a pénzbírság kiszabásának feltételei. Irányt mutatva ezzel a bíróságok számára, hogy a perbeli fegyelem és időszerűség fenntartására irányulóan alkalmazott joghátrányok egyikét miként alkalmazzák. Szerkezeti értelemben a döntés fontos vonatkozása, hogy a fél a normaszöveg által előírt időben végezze el az adott percselekményt, megtartva a per lefolyásának normál menetét. Amennyiben azonban valamilyen indokolt esetben csak az előírtnál később van lehetősége a félnek elvégezni az adott cselekményt indokolatlanul ne szenvedjen hátrányt.

2.3. Érdemi tárgyalási szak

A hatálybalépéskori normaszöveg az érdemi tárgyalás fő funkciójának a bizonyítási eljárást, illetve a bíróság döntésének meghozatalát jelölte meg, továbbá szabályozta a kivételes eseteket, amikor a perfelvétel keretein módosítás szükséges valamilyen kényszerítő körülmény miatt. Ezt egészítette ki a Novella az „új tényállítások” beemelésével, ami a tárgyalási szerkezeten végigvonuló szerkezetlazító és fogalomponosító hullám²⁴ zárása. E lazítással a jogalkotó nemcsak a fél önhibáján kívül a perfelvétel ideje alatt tudomására nem jutott tényeket (relatív tény) engedi be a peranyagba, hanem megnyitja az utat olyan tényeknek is, melyek objektív később következtek be (abszolút tény). A Novella a hatálybalépéskor fennállt 215. § (2) bekezdés²⁵ szerinti tilalom feloldásával ugyanebben a perben érvényesíthetővé tett a per időtartama alatt lejárt és esedékessé vált bizonyos követeléseket.

23 Pénzbírság kiszabását a perfelvételi tárgyaláson előterjesztett perfelvételi nyilatkozat csak akkor alapozza meg, ha a perfelvételi nyilatkozat előterjesztésére a félnek korábbi perfelvételi iratban, vagy korábbi perfelvételi tárgyaláson lehetősége lett volna.

24 E hullámok közé sorolom a keresetváltoztatás fogalmának módosítását, a fent már érintett keresetlevél és ellenkérelmet érintő módosításokat, az előkészítő iratok (újra)szabályozását, a viszontkereset és a beszámításra hivatkozás írásbeli ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidő lejártát követően történő előterjesztésének lehetőségét.

25 Pp. 215. § (2) bekezdés: A perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően bekövetkezett tény miatti tényállítás-változtatásnak nincs helye, ha az azon alapuló jog a 172. § (2) bekezdése alapján érvényesíthető lett volna. [hatálytalan: 2021. január 01. napjától]

Zárásként

Jelen tanulmánnyal a Pp. hatálybalépése és az azóta eltelt időben változott, és értelmezett tárgyalási szerkezetet érintő rendelkezések vizsgálatát végeztem el. A tanulmány alapjául szolgáló kutatás elsődleges motivációját a vonatkozó bírósági gyakorlat feltárása adta, ami által lehetőség nyílt annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy a megjelenő bírósági döntéseknek van-e szerkezeti értelemben relevanciája. A válasz, hogy igen, van még ha nem is primer. A megvizsgált döntések célja elsősorban nem az, hogy szerkezeti rendet tegyenek sokkal inkább az adott percaselekmény egységes értelmezését kialakítva pontosítsák a normaszöveg értelmezését. Ezáltal azonban szükségképpen hozzájárulnak a dogmatikai, szerkezeti összefüggéseket kereső kutató által vizsgáltakhoz. A döntésekből kiolvashatók olyan fontos megállapítások, melyeknek a tárgyalási szerkezetre is hatásuk van. A percaselekmény értelmezésén keresztül a szerkezeti sarokpontok jobban körvonalazódnak és a szerkezeti elemek tartalma tisztul, mely hozzájárul egy átláthatóbb kép kialakításához. Fontos azonban leszögezni, hogy az ismertett döntések – lévén az alapul fekvő és értelmezendő jogszabály közjogi, eljárásjogi természetű – célja nem új értelem adása a normának, hanem annak helyes tartalma szerinti értelmezés elősegítése. A bírósági gyakorlatból a hozott döntések válogatásából – melyet természetesen befolyásol a szerzői szubjektum – is látszik, hogy a bíróságnak leginkább a perindítás körében és a perfelvétel kezdetén, annak írásbeli szakaszában kellett állást foglalnia és terelni a gyakorlatot.

A bírósági döntések mellett helyet kapott a Novella által megváltoztatott tétel-jogi szabályok által indukált szerkezeti változások vizsgálata. A Novella minden módosítása azt célozza, hogy a perkoncentráció ne legyen túlhangsúlyozva, az eljárások induljanak meg, jussanak tovább, mint a keresetlevél beadása, több szerkezeti lépcsőt is járjanak meg az ügyek. A felek oldaláról ez a lazítás abban nyilvánul meg, hogy a jogvita előtárásában, valamint a jogi-ténybeli keretek alakításában nagyobb tárgyi és időbeli szabadságot kapnak, természetesen fenntartva az eredeti jogalkotói célokat, azokat egy másik fénytörésbe helyezve. A bíróság oldaláról pedig a normaszöveg pontos értelmezését elősegítő addigi álláspontokat emelte törvényi erőre, pontosítások útján hat az optimális vizsgálati szempontok, körök kialakítására. Mindemellett fenntartja – ez előbbiek figyelembevételével – a Pp. koncepcionális elveit, például a felek felelősségének erősebb megjelenítését, illetve a perkoncentrációt.